

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005
0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
201024353-7

Dato:
28.01.2011

HØRING – STRAFFERETTSLIGE UTILREGNELIGE – UTVIDELSE AV VIRKEOMRÅDET – TIDSBEGRENSET TVUNGENT OPPHOLD I PSYKISK HELSEVERN

Regiondirektøren har hatt høringsbrevet til uttalelse hos alle underliggende enheter i regionen.

Kriminalomsorgens rolle

Departementets høringsnotat inneholder et spørsmål om kriminalomsorgen bør ha en rolle i forbindelse med gjennomføring av særreaksjonen. Særreaksjonen tidsbegrenset opphold i psykisk helsevern skal gjennomføres i en helseinstitusjon. Regiondirektørens oppfatning av dette spørsmålet er at kriminalomsorgen prinsipielt bare skal ha med selve *straffegjennomføringen* å gjøre. Dette følger også av St.meld.nr 37 (2007-2008) «Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn». I de tilfeller der vedkommende domfelte er kjent fra før av kriminalomsorgens personale, bør det ikke være betenkelig at det innhentes *informasjon* om vedkommende for utredningsformål. En slik informasjonsutveksling vil det også gis hjemmel for i følge høringsnotatet (jfr pkt 4.4.2).

Kvalifikasjonskrav/omfang

Det synes hensiktsmessig ikke å gi noen uttømmende liste over lovbrudd som kan tenkes å komme inn under bestemmelsene om tidsbegrenset tvungent opphold. Et springende punkt er hvilke lovbrudd som skal oppfattes å være av «særlig samfunnsskadelig og plagsom karakter». Vurderingen av hva som anses som «nødvendig» for å verne samfunnet vil naturlig nok også variere. Her kan det være en rimelig antakelse at kriteriet er innfridd når det har vært forsøkt andre og mindre inngripende tiltak som har vist seg åpenbart uhensiktsmessige.

Det vil ellers være svært vanskelig å forutse om vedkommende person vil komme til å fortsette med nye lovbrudd. Her har en ikke andre holdepunkter enn vedkommendes brudd-historie å bygge på. Denne må imidlertid ha en viss tidshorison – gjerne over år – for å predikere atferd.

Anslagene over hvor mange som kan tenkes å falle inn under de nye bestemmelsene om særreaksjon, varierer fra Mælandutvalgets/sosialdepartementets 60–70 ned mot høringsnotatets 10-20 per år. I forkant av lovendringen er det bygget opp en forventning blant publikum (bl. a. via politiuuttalelser til pressen) om at det store flertallet av de som «faller mellom to stoler» vil omfattes av endringene. Legger en høringsnotatet til grunn, vil det langt fra gjelde hele gruppen

utilregnelige som kan anses som aktuelle. Dette vil kunne gi et press både mot påtalemyndighet, domstoler og de institusjoner som skal håndtere reaksjonen. Presset vil kunne rettes både mot å omfatte flere enn de som innfrir kriteriene, men like mye i retning av et krav om å holde vedkommende domfelte i institusjon under det psykiske helsevernet utover minstetiden på tre uker.

Etter all sannsynlighet vil det i mange tilfeller være slik at de fleste som rammes av de nye bestemmelsene vil være kjente fra tidligere, kortvarige opphold i psykisk helsevern. Av de aktuelle kandidatene vil også flere være utredet og behandlingsplaner utprøvd – uten vellykket resultat. Minimumsoppholdet på tre uker vil for utredningsinstansen i enkelte tilfeller oppfattes som unødvendig og føre til at «brysomme» og krevende klienter blir skrevet ut med begrunnelse at «alt er prøvd før, uten resultat».

De siste måneder har det vært presseomtale av et par saker i Rogaland politidistrikt som politiet hevder kunne komme inn under de foreslåtte endringene. Ut fra høringsnotat er det imidlertid ikke innlysende at disse sakene vil føre til dom på tidsbegrenset opphold i psykisk helsevern. Regiondirektøren er av den oppfatning at en i utarbeidelsen av kvalifiseringskriteriene for reaksjonen kan ha satt kravene for strengt, slik at publikum ikke vil komme til å oppleve at denne endringen av loven betyr noe til eller fra for deres beskyttelse mot det de opplever som vedvarende og plagsom trakkasering av utilregnelige.

Hvor skal domfelte plasseres?

Det kan anføres argumenter for å legge det faglige ansvaret for tidsbegrenset tvungent opphold til de regionale sikkerhetsenhetene i helseforetakene. Det begrensede omfanget av reaksjonen som antydes i høringsnotatet, kan tale for at det bør opparbeides en viss kompetanse innen området. Mot dette arrangementet taler det at en lokal instans, nærmere den domfeltes eget bomiljø, vil kjenne bedre de sosiale og miljømessige betingelsene den enkelte skal tilbake til. I tillegg vil det være lettere å få de som skal ha oppfølgingsansvaret med på forberedende møter til avklaring og informasjonsinnhenting. Et selvstendig argument mot at de regionale sikkerhetsenhetene skal ha ansvaret for utredningen, er at det lett kan oppfattes som stigmatiserende overfor den enkelte domfelte at vedkommende har hatt opphold i samme institusjon som de med svært farligere kriminalitetsbakgrunn. Det vil slik kunne vanskeliggjøre reintegreringen i lokalsamfunnet.

Regiondirektøren vil anbefale at en har som hovedregel at det skal være en lokal enhet som starter utredningen, men at det åpnes for at det er anledning til å innhente spesialkompetanse fra de regionale sikkerhetsavdelingen ved behov.

Oppfølgende instans

Det kan oppstå uenighet om hvem som skal ha koordineringsansvaret for den domfelte etter opphør av det tidsbegrensede og tvungne oppholdet. I høringsnotatet framgår det at dette ansvaret skal tillegges en koordinator fra den instansen «som har mest å gjøre med domfelte» etter opphør av reaksjonen. Det kan være uklart hvem som har mest med den domfelte å gjøre. I utgangspunktet må det antas at flere parter kan anses som likestilte. Det bør derfor i forskrifts form inntas en bestemmelse om hvem som i tvilstilfeller, eller ved uenighet, skal ha avgjørelsesmyndighet om hvem som skal ha oppfølgings-/koordineringsansvaret. En situasjon der det er usikkerhet eller tvil om hvem som har hovedansvaret for oppfølgingen, vil være svært skadelig for omdømmet til ordningen.

Rettslig stilling

Høringsnotatet foreslår at dom på tidsbegrenset tvungent opphold i psykisk helsevern ikke skal undergis rettslig ankeadgang. Det foreslås adgang til å påklage til kontrollkommisjonen, som ved ordinære administrative disposisjoner etter psykisk helsevernloven § 5-4.

Regiondirektøren ser det som ønskelig å få vurdert om dette er tilstrekkelig for å innfri de domfeltes rettssikkerhet. Så lenge det dreier seg om en dom, bør det åpnes for rettslig prøving i høyere rettsinstanser.

Evaluerings/kontroll

Den foreslåtte ordningen er tenkt evaluert etter fem år fra oppstart. Det synes betryggende at alle de saker som er fremmet av påtalemyndigheten – også de som ikke ender med iversettelse av reaksjonen – skal inngå i evalueringsgrunnlaget. Regiondirektøren mener at denne evalueringen bør foretas på et noe tidligere tidspunkt enn foreslått, eksempelvis etter tre år.

Oppsummering

Kriminalomsorgen skal ikke ha noe med selve gjennomføringen av reaksjonen tidsbegrenset tvungent opphold i psykisk helsevern.

Hovedregelen bør være at lokale instanser står ansvarlig for utredningen.

Det er positivt at det åpnes adgang for innhenting av nødvendige personopplysninger uten hinder av taushetsregler fra ulike instanser.

Det vil være en vanskelig kommunikasjonsmessig oppgave å formidle til publikum at reaksjonen ikke omfatter et større antall enn de som faktisk vil komme inn under de foreslåtte strenge rammer.

Det bør vurderes å gjennomføre en evaluering fortløpende og seinest etter tre år fra iverksetting.

Agnes Inderhaug
assisterende regiondirektør

Ståle Olsen
seniorrådgiver